

Oktatási anyag

Szántó T. Gábor: A leghosszabb éjszaka
című novellájának iskolai feldolgozásához

A tananyagot készítette: Moldvay Zsolt

A tananyag megköveteli a novella teljes terjedelmében való elolvasását.

A novella letölthető a <http://www.litera.hu/hirek/szanto-t-gabor-a-leghosszabb-ejszaka> weboldalról.

Időtartam: 1 x 45 perc

Ajánlott korosztály: 9-12. évfolyam

Tanulási célok:

A tananyag során a diákok:

- szövegértési és -elemzési készségei fejlődnek
- a novella által érintett történelmi folyamatokat összefüggéseikben tudják értelmezni
- elgondolkoznak a különböző emberi magatartásformákon, motivációkon
- alkalmazzák a novella műfajához kapcsolódó szövegfeldolgozási eljárásokat, megközelítési módokat
- morális gondolkodásra és ítéletalkotásra való képessége, kritikai gondolkodása fejlődik
- belátják hogy az etnikai, nemzetiségi alapú üldözések, kitelepítések kulturális veszteséget is okoztak
- megismerik a második világháborús vereség és a megszállás közvetett és közvetlen következményeit (pl. német nemzetiségű lakosság kitelepítése, a szlovákiai magyarok áttelepítése)
- felidéznek nyelvtani és földrajzi ismereteiket.

A tananyag felépítése

Ráhangelődés

1. A cím szerepe (osztálymunka, közös megbeszélés)

- a) Mit vártok a történettől a cím kapcsán?

Lehetséges megoldás: olyan eseményeket mutathat be a szerző, ami a résztvevők számára nagyon kellemetlen, fájdalmas volt

- b) Milyen érzések támadnak bennetek a cím hallatán?

Lehetséges megoldás: egy nap mindig egyforma hosszú, mégis a lelki állapotunktól függően az azonos hosszúságú időszakokat rövidebbnek vagy hosszabbnak érezzük. Ha jól érezzük magunkat, akkor az idő múlását gyorsabbnak érezzük, ha unatkozunk vagy rosszul érezzük magunkat, akkor hosszabbnak érezzük az időszakot.

- c) Mit tudtok Bergson időelméletéről?

Lehetséges megoldás: Bergson szerint létezik objektív idő (az óra méri) és szubjektív idő, ahogy az egyén megéli az időt

- d) A cím milyen szófajú szavakból áll, milyen szó szerkezetet alkot?

Lehetséges megoldás:

- a cím szavainak szófaja:
 1. a: határozott névelő
 2. leghosszabb: felsőfokú melléknév
 3. éjszaka: főnév, köznévi vagy időhatározó
- szó szerkezet: minőségjelzős alárendelő szó szerkezet

- e) Egyéni munkával gondolattérképen gyűjtsétek össze, hogy mit fejezhet ki az éjszaka, milyen érzelmek kapcsolódnak hozzá! Majd ezt párban beszéljétek meg! Ezután közös munkával gyűjtsük össze az információkat!

Lehetséges megoldás: alvás, félelem, szorongás, rémálmok, halál, bűn, káosz, útvesztés, fény hiánya, álom, boldogság, szerelem,

- f) Soroljatok fel olyan műveket, melyekben megjelenik az éjszaka!

Lehetséges megoldás: Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, József Attila: Külvárosi éj, Téli éjszaka, Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség, Dante: Isteni színjáték stb.

2. A novella elhelyezése az író életművében (tanári magyarázat)

Szántó T. Gábor A leghosszabb éjszakája című novellája az *1945 és más történetek* című kötetben jelent meg. Olvasható a litera.hu oldalon 2014. február 7-től. Ezért a novellájáért kapta meg a szerző a Hévíz irodalmi folyóirat díját.

3. A novella műfaji sajátosságainak bemutatása az adott szövegen (frontális munka, megbeszélés)

Hogyan jelennek meg a novella műfaji sajátosságai a szövegben?

Lehetséges megoldás

Epikus műfaj -----> prózai forma

Rövid idő alatt játszódó -----> az elbeszélés ideje néhány óra

Kevés szereplős -----> két család, a Szalóczy és a Wagner család, katonák, parasztok

Kevés helyszínen játszódik -----> Taksony

Kevés cselekményt mond el -----> Szalóczyék áttelepítése és találkozása a kitelepítésre váró Wagner családdal

4. Az elbeszélés ideje (osztálymunka, megbeszélés, tanári magyarázat)

a) Keressük ki a szövegből a történelmi fogalmakat, kifejezéseket!

Lehetséges megoldás:

- Sztálin út
- Volksbundisták
- zsidóság deportálására való utalás

b) A fentiek alapján mikor játszódhat a történet?

Lehetséges megoldás:

a második világháború utáni Magyarországon

c) Mit tudtok a fenti történelmi fogalmakról, történelmi személyiségekről?

A második világháború után a Szovjetunió Kelet-Közép-Európa országaiban szovjet mintára kommunista diktatúrákat épített ki. A Szovjetunió vezetője Sztálin volt. A Volksbund, a Magyarországi Németek Népi Szövetsége a magyar állampolgárságú német nemzetiségűek szervezete volt. 1938-ban kezdte meg a tevékenységét. A Volksbund nemzetiszocialista szellemben tevékenykedett, segítette a magyarországi németek SS-be történő toborzását. Ennek

a szervezetnek a tevékenysége hozzájárult a magyarországi németiség kitelepítéséhez. A magyarországi zsidóság deportálása 1944-ben történt. Ennek következményeképpen a vidéki magyar zsidóságot szinte teljes egészében meggyilkolták a náci haláltáborokban.

d) Hogyan ismerjük meg az elbeszélés ideje előtti eseményeket?

Lehetséges megoldás: a főhős, Szalóczy emlékeiként jelennek meg a korábbi események, illetve Wagner és a magyar katona beszélgetéséből

Jelentésteremtés

1. Helyszínek (egyéni munka, majd megbeszélés)

a) Keressétek ki egyéni munkával a történetben található helyszíneket!

Lehetséges megoldás: Benkepatony, Dunaszerdahely, Taksony

b) Vegyetek elő a vaktérképet és a történelmi atlaszotokat! Keressétek meg ezeket a helyszíneket a térképen és rajzoljátok be a vaktérképre!

c) Milyen történelmi tájegység része Benkepatony és Dunaszerdahely?

Lehetséges megoldás: Felvidék

d) Hol található Taksony?

Lehetséges megoldás: Dunamenti nagyközség Pest megyében, a Szigetszentmiklósi járásban.

2. Szereplők (csoportmunka)

Az osztály egyik fele a szövegből gyűjtsön információkat a Szalóczy családról, a másik fele a Wágner családról! Mi állapítható meg a két család szociális helyzetéről?

a)

Lehetséges megoldás:

Szalóczyék: Benkepatonyban éltek egy hatszobás házban, idősek már, jómódúak, műveltek voltak, szerették a könyveket, szép ruhában jártak, drága holmijaik voltak, pl. öltöny, ezüstlánccon lógó óra, magyar nemzetiségűek

Wágnerék: német nemzetiségűek, Taksonyban laktak, középkorúak, a gyermekük tizenéves, szegényebbek voltak, mint Szalóczyék, tornácos vályogházban laktak, amihez két diófa és egy kis szőlő társult, nem volt a Volksbund tagja

b) Hogyan kapcsolódhatott össze a két család sorsa?

Lehetséges megoldás: Szalóczyéket telepítették Wágnerék házába, akiket kitelepítettek Németországba

3. Kitelepítés és áttelepítés (frontális munka, csoportmunka, megbeszélés)

a) A kitelepítés és az áttelepítés önként történt-e? Keressetek erre a szövegből részleteket!

Lehetséges megoldás: nem, erőszakkal történt. A szlovák katonák telepítették át a magyarokat erőszakkal Magyarországra, és a magyar katonák telepítették ki erőszakkal a magyarországi németeket.

Pl. „Mink nem voltunk Volksbundisták, szólalt meg a gazda. Mér' csinálják velünk, mint a zsi... Hallgasson, Wágner! Én csak parancsot teljesítek. Lehet, hogy jobb dóguk lesz Németországban, mint itt, mondta a tiszt.”

b) Mi lehet az összefüggés a kitelepítés és az áttelepítés között?

A kitelepített magyarországi németek helyére telepítették a Felvidékről kitelepített magyarokat.

c) Mit gondoltok, miért telepítették ki a magyarországi németeket és miért telepítették át a felvidéki magyarokat Magyarországra?

Lehetséges megoldás: a vagyonuk elvétele mellett a nemzetállami lét megteremtése volt a cél.

d) Morális szempontból miért ítélnél el a kitelepítés és az áttelepítés?

Négy fős csoportokban keressetek érveket a kitelepítés és az áttelepítés ellen! Majd osztálykeretben beszéljék meg az érveket! Fókuszáljunk a kollektív büntetés problémájára, illetve a lakosságcsere, mint az etnikai konfliktusokra irányuló megoldási kísérlet tervére és problematikus voltára.

Lehetséges megoldás: erőszakosan történt, a vagyonuk jelentős részét elvették az át-és kitelepített személyeknek, a századok óta ott élő, a településhez kötődő, ahhoz ezer szállal kapcsolódó embereket szakítottak el a hazájuktól, környezetüktől.

4. A novella szerkezete (osztálymunka, megbeszélés)

Közös munkával állapítsuk meg a novella szerkezeti elemeit! Mi a novella lényegi drámai kelléke, a konfliktus eredete?

Bevezetés, helyzetismertetés – alapkönfliktus (mi derül ki a bevezető részből?, milyen hangulatot érzékeltet?, előrevetíti-e a történet többi részét?)

Fokozás, feszültségkeltés (ismétlődő események) – a konfliktus kibontakozása.

Tetőpont – legfontosabb jelenetek, mondatok – “összecsapás”

Megoldás - van-e megoldás, ha igen, mi az?

Lehetséges megoldás:

Bevezetés, helyzetismertetés – alapkönfliktus: Szalóczyék áttelepítése, utazás

Fokozás, feszültségkeltés (ismétlődő események) – a konfliktus kibontakozása: Taksonyi állomásra, majd Wágnerék házába való megérkezés; a fotók megmutatásának kísérlete mint közeledés és annak elutasítása

Tetőpont – Szalóczyék és Wágnerék találkozása

Megoldás – Wágneréket kitelepítik

Reflektálás

Cél: személyes vélemény, benyomások megfogalmazása a mű üzenetével kapcsolatban

Választható írásbeli feladat:

1. Írj arról, hogy milyen szerepet tölt be a csend a műben!
2. Írj egy fiktív levelet Szalóczy nevében, amelyben beszámolsz az áttelepítés során szerzett élményeidről a benkepatonyi szomszédoknak!
3. Készítsd el Wágner gyermekének szemszögéből naplóját a kitelepítés során történetekről!